

FEVDALIZEM IN PRAVO

1. FEVDALIZEM

- razmerje med zemljiškimi gospodi in odvisnimi agrarnimi pridelovalci
- ZEMLJIŠKI GOSPODJE IN ZEMLJIŠKA GOSPOSTVA
 - zemljiški gospodje so gospodarji zemljiških gospostev
 - gospostva so jedro agrarne produkcije
 - znotraj zemljiških gospostev nastajajo razmerja za katera je značilno, da je obdelovalcev omejena prostost gibanja

a) LASTNOSTI FEVDALIZMA

- blagovno-denarna menjava je šibka
- prevladuje agrarna produkcija
- pravne institucije imajo pečat avtarkičnega gospodarstva

b) POSLEDICE AVTARKIJE

- zemljiška gospostva skušajo sama kriti potrebe po različnih pridelkih
- da bi krile svoje potrebe razširjajo posest, da se iz lastnih sredstev zagotovijo pridelke
- nase vežejo delovno silo
- posledično nastaja socialna struktura

2. PREMOŽENJSKE PRAVICE

- zemljiški gospodje in odvisni pridelovalci se razlikujejo po premoženjskih pravicah v zvezi z zemljo

a) SUBSTANCA IN DONOS

- v ospredju so naturalni donosi
- DONOS – postane samostojen predmet premoženjskih pravic, podobno lastnini
- zemljiški gospodje (*lastnik*) in odvisni obdelovalci (*pravica do obdelave, emfitevza*) so v različnih razmerjih do zemlje
- zaradi razbitja lastninske pravice je substanca lahko v lasti enega, donos pa v lasti drugega

b) PREMOŽENJSKOPRAVNA RAZMERJA

- RAZCEPITEV ENOTNOSTI LASTNINE – pomembne dele lastninske pravice izvršuje nekdo, ki ni lastnik
- ENOTNA LASTNINA – nekdo ima v lasti substanco in donos stvari
- ALOD – oblika lastnine fevdalcev, navzgor ni dolžan ničesar, navzdol so možne podelitve
- ZAJEM – podelitev zemlje drugemu, pri čemer si podelitelj lahko pridrži določene dele lastninske pravice
 - vrste – odpovedljivi, dedni, dosmrtni, vezani na rok in pogoj, zajmi za zakupnino...
 - stopnjevanje – posameznik lahko podeli zajem naprej in pride v podoben položaj kot lastnik

c) PRAVNE KATEGORIJE

- obstajajo samo v teoriji
- AKURZIJ – GLOSSA ORDINARIA
 - nauk o deljeni lastnini
 - skuša uskladiti rimskopravni pojem enotne lastnine s fevdalnim sistemom zajmov
- ZAKUP
 - oblika izkoriščanja, nastane z dvostranskim aktom, pogodbo, prepovedana osebna odvisnost
- ZAJEM
 - oblika izkoriščanja, nastane z enostranskim aktom, osebna odvisnost je dovoljena – nesvobodni zajmi so tipični, omejen je na okvir zemljiških gospostev
 - nesvobodni zajem – razmerje med fevdalcem in kmetom z omejeno svobodo

d) FEVD

- FEVD – oblika svobodnega zajma, razmerje med osebami ki rento prejemajo
- FEVDNA RAZMERJA – razmerja med fevdalci

- FEVDALNA RAZMERJA – razmerja med fevdalci in obdelovalci
- VAZALSTVO – dolžnost fevdnega gospoda, da zaščini vazala in dolžnost vazala da je zvest svojemu gospodu
- FEVDNA HIERARHIČNA LESTVICA – če vazal odda fevd navzdol postane fevdni gospod drugega vazala

e) FEVD V SLOVENIJI

- so majhni in redki
- imajo samo 2 stopnji – alodialni gospod in vazal
- bolj pomembni so alodi – gospod jih uživa sam ali jih da naravnost v zajem kmetom

3. ZEMLJIŠKO GOSPOSTVO

- temeljna gospodarska organizacija
- temeljna pravna enota
- sredstvo fevdalne eksploatacije

a) AGRARNI OBRATI

- DVOR
 - nepremičnina, ki jo zemljiško gospostvo samo upravlja
 - dominikalna zemlja – zemlja, ki pripada dvoru, obdelujejo jo z nesvobodno delovno silo, ki jo morajo tudi vzdrževati, vse donose dobiva dvor
 - pridvorno gospodarstvo – gospodarjenje na dvoru
- KMETIJA
 - obdeluje jo kmečka družina ko posebna gospodarska enota
 - rustikalna zemlja – obsega obdelovalni svet in udeležbo na neobdelanem svetu (*soseska*)
- HUBA
 - poseben tip kmetije, ki je odmerjena za povprečno malo kmečko družino
 - velikost odvisna – od storilnosti, potreb članov, obveznosti do rente, krajevnih razmer, rodovitnosti zemlje
 - je obdelovalna enota, dajatvena enota, kasneje tudi davčna enota – bremena se odmerjajo od hube
 - trdoživa – le redko se deli, če se deli, nastaneta dve kmetiji vredni pol hube

b) NEOBDELANI SVET

- gozdovi, pašniki, vodovje
- pripada samo TERITORIALNIM ZEMLJIŠKIM GOSPOSTVOM, kot teritorialna lastnina
- površine postanejo pomembne za kolonizacijo in razvoj pravnih teritorijev
- teritorialna zemljiška gospostva pridobijo pristojnosti v visokem sodstvu

c) RENTE IZ DRUGIH PRAVNIH NASLOVOV

- DESETINE – oddaja dela pridelkov (žitarice, živina), v začetku namenjene vzdrževanju cerkvenih organov, precej zgodaj pridejo v roke fevdalcu
- ODVETŠČINA – dajatev gospodu ki pred sodišči zastopa in varuje obvezanca ali cerkvenega gospoda, ena izmed poti v podložnost, mnogi svobodnjaki in cerkvena ozemlja so prišla v odvisnost odvetnikov
- DAJATVE DEŽELNEMU SODNIKU – priznavalnina za njegovo oblast
- PREJEMNIKI RENT - taki, ki dobivajo rento od kmečkih obratov, posameznikov, teritorialna zemljiška gospostva kot deželska sodišča

4. OSEBNA PLAT FEVDALNIH RAZMERIJ

a) OSEBNA NESVOBODA

- OSEBNI POLOŽAJ – človek kot orodje
- RAZMERJE DO ZEMLJE – človek delno kot subjekt, delno kot orodje
- POLOŽAJ OSEBE – posledica vloge v predelavi

b) LESTVICA

- osebna svoboda obdelovalca je omejena s pravnimi pravili

- odvisnost – prikrajšana svoboda
- NESVOBODNJAKI – v pravnem prometu veljajo za stvar, nesvoboda je povezana z gospodarskim izkoriščanjem na dvoru, je neizbrisna, se podeduje
 - sužnji – za samopreskrbo dobi nekaj zemlje, hišico, sicer je odvisen od dvora,
- OMEJENO SVOBODNI – precejšnja gospodarska samostojnost, a vezan na zemljo
 - svobodin – kmet z delno omejeno svobodo
 - svobodnik – kmet, ki je lastnik zemlje, a je osebno ali z zemljo odvisen od gospostva
- SVOBODNJAKI
 - svobodnjak – oseba, ki je pravno sposobna

5. POSLEDICE PODLOŽNOSTI

a) OSEBNA PODLOŽNOST

- vezanost kmeta na določeno gospostvo
- omejena svoboda gibanja, ženitna svoboda, omejena izbira poklica in premoženjska sposobnost
- TLAKA
 - delovna obveznost – znamenje podložnosti
 - odmerjena ali neodmerjena
 - ročna, vozna, vprežna, gradbena
 - javna podložnost – pošta, lov na tatove
- PREHOD V STVARNO PODLOŽNOST – zemljiški gospodje spoznajo, da je plačana delovna sila bolj učinkovita, zato tlako spremenijo v denarno dajatev, delo opravljajo z najetimi hlapci, delavci

b) STVARNO PODLOŽNOST

- gmotna obveznost podložnika
- RAZVOJ
 - iz osebnik pobložnosti
 - iz javnopравниh dajatev, ki preidejo na zemljiške gospode
 - iz zakupnine v naturalijah, ki jo plačuje kmet za uživanje zemlje, ki velja za gospodovo

6. NAVEZOVANJE OBLASTI NA PREMOŽENJSKE PRAVICE

- premoženjska razmerja vplivajo na strukturo oblasti
- zemljiško gospostvo na svoje premoženje navezuje dele oblasti – vrste sodstva
- razvije se mišljenje, da so določene vrste oblasti sestavni del premoženjskih pravic
- PATRIMONIALIZACIJA – funkcije oblasti povezujejo s premoženjskimi pravicami, tako izvajanje oblasti preide na zemljiške gospode
- PATRIMONIALNA OBLAST – zemljiški gospodje imajo patrimonialno oblast na svojimi podložniki, v sodstvu za manj pomembne kazenske zadeve
- na posamezne fevdalce preide veliko opravil, ki jih opravljajo vladarji in njihovi organi

7. PARTIKULARIZEM

- zaradi patrimonializacije se izvajanje prava razbije na različne nosilce – zato se diferencira
- PRAVNI PARTIKULARIZEM – različnost prava po stanovskih etničnih krajevnih in drugih skupinah
- ZNAČILNOST PATRIKULARNIH PRAV
 - vsebina pravnih pravil je za različne družbene stopnje različna
 - pravo se s tem družbeno razslojuje – znotraj posamezne skupine veljajo določena pravna pravila
 - ohranijo se nekateri elementi plemenskih prav
 - prilagaja se lokalnim razmeram
- VELJAVNOST
 - naprej velja osebni privilegij – potem velja nižje pravo manjše skupnosti – nazadnje velja pravo višje skupnosti

8. KOLIZIJSKI STATUTI

- ker se je pravo družbeno razslojilo, kolizijski statuti določajo, katero izmed več možnih prav se bo uporabljalo v določenem primeru – osebno načelo se prilagodi zahtevam partikularistične razvejenosti prav

- STATUTA PERSONALIA – za presojo osebnega statusa nese osebe veljajo pravila tiste skupnosti kateri oseba pripada
- STATUTA REALIA – za spore o nepremičninah velja pravo tistega kraja v katerem nepremičnina leži
- STATUTA MIXTA – za spore iz obligacijskih razmerij velja pravo toženčevega prebivališča

9. AVTONOMIJE

- gre za izvajanje oblasti v razslojeni, nepismeni družbi – ljudje občutijo to bolj kot breme, ne kot pravico
- odločanje skupine oz. njenih organov (*krajevne, socialne, poklicne, etnične skupine*)
- odločajo o zadevah skupine ali o zadevah njenih članov (*če to ni pridržano višjim organom*)
- gre za oblike KOLEGIJSKEGA VODENJA – oblast se izvaja v ZBORIH (*ki izvirajo iz večje*)
- težnja razvoja avtonomije je od ZBORA k OŽJIM KOLEGIJEM (*pravda*)
- DEJAVNOST avtonomnih organov – sodstvo v ožjem pomenu, kar vključuje tudi zakonodajo in upravo
- VRSTE AVTONOMIJ – plemiške, mestne, podeželske avtonomije